

TARTALOM:

Iskolanővérek Dunakeszin	1
CSOMA Attila Emléktáblák Dunakeszin IV. rész	2
SZAKÁLL Lászlóné Emlékezés Tóth Mária tanítónőre ...	4
BÁTONYI Pál Báró Orczy István, Dunakeszi zálogbirtokosa	6
KOLLÁR Albin A MÁV Műhelytelepi Polgári Iskola története	8
ZOLNAY László Boldog idők a Duna partján	10

SZÁMUNK SZERZŐI:

BÁTONYI Pál – nyá. ezredes (Sződ)
CSOMA Attila – könyvtáros
KOLLÁR Albin – ny. iskolaigazgató,
Dunakeszi díszpolgára
SZAKÁLL Lászlóné – ny. iskola-
igazgató, Dunakeszi díszpolgára
ZOLNAY László – régész, művé-
szettörténész

DUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI
SZEMLE

Dunakeszi-Alag Helyismereti Lapja

Megjelenik évente háromszor,
1000 példányban

Alapító szerkesztők:

Csoma Attila és Lőrincz Róbert

Felelős szerkesztő:

Lőrincz Róbert

Kiadja: Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár

Dunakeszi, Kossuth Lajos u. 6.

Felelős kiadó: Csonka Mária

Nyomdai előkészítés:

Preysing Frigyes

Nyomda: Raszter Nyomda Kft.,

Budapest, Gyöngyösi u. 87-89.

ISSN 1789-9230

A lap megjelenését támogatja
Dunakeszi Város Önkormányzata

A 10. oldalon található képeslap Csoma Attila, a lapszámban szereplő többi fotó a Révész István Helytörténeti Gyűjtemény (1,4,5,8,9,12 oldal), valamint a Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár (2,3,6,7,10,11. oldal) tulajdona.

CSOMA ATTILA
Emléktáblák Dunakeszin
IV. rész

Emléktáblákat keresve tovább folytatjuk képzeletbeli sétánkat Dunakeszin, ezúttal az alagi városrészben kutatunk a múlt emlékei után.

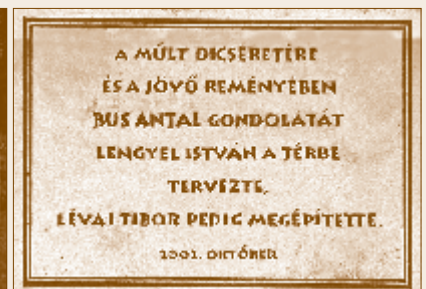
Dunakeszi központjától távol, az Alagi majorban találjuk a középkori Alag templomának romjait. A falu első írásos említése 1328-ból való, de Szűz Máriának ajánlott temploma legalább száz évvel régebbi. A román stílusban épített körtemplomot a XV. században gótikus szentéllyel és sekrestyével egészítették ki. Alapjai és szentélyének egyes oldalfalai ma is állnak. A romtemplomot a műemlékvédelem 2000-ben feltárta és restaurálta. A szentélyben található emléktábla szövege a következő: „Műemlék jellegű. Alagi majori templomrom. Románkori XIII. századi körtemplom alapfalai és a gótikus XV. századi körtemplom szentélyének romjai.”

Az alagi tréningtelepen, a főbejárat közelében található Csergezőn Pál festő emléktáblája, ki 1924. június 28-án született Záhonyban. Szüleiivel később Kisvárdára költöztek, ahol gyermekéveinek nagy részét töltötte. Fiatalon felkerült a fővárosba, ahol alkalmi munkákból élt. Az Iparművészeti Főiskolára jelentkezett először, de tanulmányait a második világháború miatt nem tudta folytatni. Amikor a 3 éves hadifogságból hazatért, újból felvételizett, de már a Képzőművészeti Főiskola grafikus szakára. Barcsay Jenő, Kádár György, Ék Sándor és még sok más híres művész volt mestere a főiskolán. Később könyvek természetábrázoló illusztrálásával vált népszerűvé. Vadászkepei mellett híresek voltak lovakat ábrázoló alkotásai is, ezért került az emléktáblája az alagi tréningtelepre. A tábla szövege: „Csergezőn Pál a természet festője 1924–1996”

Ugyancsak a tréningtelep területén, a Főti és a Nándori utca sarkán található a telep építetőjének, Batthyány Elemérnek az emlékműve. A Lengyel István művész-tanár által tervezett térben található két emléktábla, melyek közül az egyik az emlékmű létrejöttének körülményeit mutatja be. A táblák szövege: „A múlt dicséretére és a jövő reményében Bus Antal gondolatát Lengyel István a térbe tervezte, Lévai Tibor pedig megépítette. 2002. október.” illetve „Hajdani hős eleink paripákkal jöttek e honba és velük szent öröke által nyert diadalt. Míg dobogó ütemű pata törtet a célba éltet adó szeretet hirdeti s őrzi e gyep.”

Ugyancsak a tréningtelep területén, a Főti és a Nándori utca sarkán található a telep építetőjének, Batthyány Elemérnek az emlékműve. A Lengyel István művész-tanár által tervezett térben található két emléktábla, melyek közül az egyik az emlékmű létrejöttének körülményeit mutatja be. A táblák szövege: „A múlt dicséretére és a jövő reményében Bus Antal gondolatát Lengyel István a térbe tervezte, Lévai Tibor pedig megépítette. 2002. október.” illetve „Hajdani hős eleink paripákkal jöttek e honba és velük szent öröke által nyert diadalt. Míg dobogó ütemű pata törtet a célba éltet adó szeretet hirdeti s őrzi e gyep.”

A Magyar Lovaregylet 1891-ben építette meg az alagi versenypályát, amely hamar népszerű lett a lóversenyt kedvelők körében. Hétfőként több ezer ember kereste fel Alagot, hogy megtekintsék a versenyeket. A vendégek ellátásához szükség volt egy étteremre is. Kezdetben egy faszervezetű étterem áll a vasútállomás és a lóversenypálya közötti területen, amelyet azonban le kellett bontani, mivel a tetejéről a bookmakerek megbízottai kilesték az edzéseredményeket. 1898-ban néhány tíz méterrel távolabb építette fel a Lovaregylet az angol fogadók stílusjegyeit magán viselő szállodáját, melyet a köznyelv Pavilonnak nevezett. Az épület hamar birtokba vette a közönség, versenynapokon mindig telt házzal működött. Falai között a lóspport legnagyobbjain kívül a magyar irodalom és újságírás kiválóságai is megfordultak, így Krúdy Gyula, Heltai Jenő, Kellér Andor és Őszi Kornél is törzsvendégnek számított. Az épület a második világháború végéig élte virágkorát, majd az államosítással jelentősége csökkent. A rendszerváltás óta erősen leromlott állapotban állt, míg végül 2006 márciusában lebontották. Helyére

2008-ban egy társasház épült, amely igyekezett az eredeti épület arányait és stílusát megtartani. A házon elhelyezett emléktábla szövege a következő: „1898–2007 Itt állt a Magyar Lovar-egylet szállodája, a Pavilon. A Pavilon lakóház 2008-ban épült.”

A Pavilon háztól száz méterre, a róla elnevezett parkban áll D. Ordass Lajos emlékműve, rajta egy emléktáblával. Ordass 1901-ben született a délvidéki Torzsán. 1924. október 5-én szentelték fel lelkésznek. Hartán, Mezőberényben, Budapesten, Soltvadkerten volt segédlelkész. 1927–1928 között Svédországban tanulmányúton vett részt, majd Debrecenben

és Budapesten 2 évig katonalelkészként szolgált. 1931 és 1941 között Cegléden, majd 1941-től 1945-ig Budapesten, a kelenföldi evangélikus gyüle-

kezetnél volt lelkész. 1945-ben a Bányai Egyházkerület gyülekezetei püspöküknek választották. 1947-ben az újonnan alakult Evangélikus Világszövetség elnöke lett. 1948-ban határozottan kiállt az egyházi iskolák államosítása ellen, ezzel a pártállami diktatúra egyik legfontosabb egyházellenes intézkedésével szegült szembe. Koholt vádak alapján 1948 szeptemberében letartóztatták és bíróság elé állították. Kétévi fegyházra és további öt évi hivatalvesztésre ítélték. 1950-ben szabadult, de ezt követően is hallgatásra kényszerült. 1956. október 5-én sor került állami, majd 1956. október 8-án egyházi rehabilitációjára. 1956 és 1958 között a Déli Egyházkerület püspökeként folytathatta szolgálatát. 1957-ben az Evangélikus Világszövetség újra alelnökévé választotta. Az 1956-os forradalom leverése után azonban újrakezdődtek megpróbáltatásai. 33 éves püspökségéből mindössze öt évet tölthetett tényleges egyházi szolgálatban, 1958 júniusában újra, ekkor már véglegesen megfosztották hivatalától. Haláláig visszavonultan élt. Az emléktábla szövege: „D. Ordass Lajos 1901-1978 mártírsorsú evangélikus püspök emlékére.”

A Fóti úti rendelő – dr. Bayer Emil egykori házának és rendelőjének – falán található Alag első orvosának emléktáblája, melyet az Alagi centenárium évében, 2010-ben helyezett el a Tóth Mariska Hagyományörző Alapítvány.¹

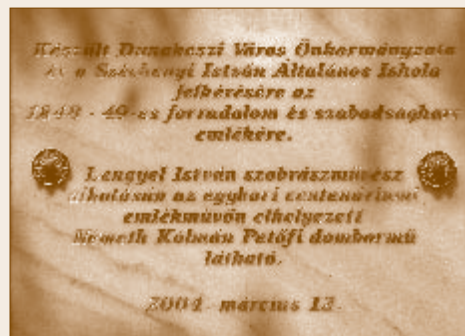

Szintén a rendelő falán, de annak Szakáll Ferenc utca felé néző homlokzatán található Szakáll Ferencnek, a Dunakeszi Kinizsi Sportegyesület örökös elnökének emléktáblája. Szakáll

Ferenc 1903-ban született Kasán. A trianoni határmódosítás előtt a család az anyaországba menekült. 1920-ban kerültek Dunakeszire, így Ferenc gimnáziumi tanulmányait Budapesten fejezte be. Fialat korában versenyszerűen sportolt, az Alagi Sport Clubnak 1933-ig igazolt labdarúgója volt. Tehetségének köszönhetően a Középmagyarországi Labdarúgó Szövetség (KÖLASZ) tízszeres válogatott játékosa lett, és három vármegye legjobb szélsőjének választották. 1933-ban térszerűlése miatt abbahagyta a labdarúgást. Ebben az évben megnősült, ettől kezdve Alagon élt, majd 1934-től az Alagi SC mindenese lett. 1947-ben a KÖLASZ alelnökének és a fegyelmi bizottság elnökének választották. Az ő érdeme, hogy a háború után a földosztó bizottság a jelenlegi Kinizsi pálya területét a rajta lévő épülettel az ASC javára telekkönyvezte. Szakáll Ferenc közbenjárására a Dobó laktanya, több millió forint értékű társadalmi munkában földmunkával és füvesítéssel a területet sportolás céljára alkalmassá tette. A füvesítés id. Kovács László pékmester anyagi hozzájárulásával valósult meg. Szakáll Ferenc 1951-ben a Kinizsi néven összeolvadt alagi és dunakeszi sportegyesületek elnöke lett, László öccsével megszervezte utánpótlásként az úttörő serdülőcsapatot. Élete során dolgozott a Honvédelmi Minisztériumban és a Földművelésügyi Minisztériumban is, ahonnan osztályvezetőként vonult nyugdíjba. Szakáll Ferenc 1992-ben hunyt el. Az emléktábla szövege: „Szakáll Ferenc (1903-1992) sporttársunk emlékére. Az Alagi S. C. labdarúgója, majd a D. Kinizsi és a DSE örökös elnöke volt.”

Alag központjában, a Széchenyi István Általános Iskola udvarán, a régi alagi községháza falán található az épület egykori funkciójára emlékeztető tábla. Alag 1910-ben lett önálló község s már az első évben döntés született a községháza felépítéséről. Az épület Goldberg Simon tervezte és építette 1911-1912-ben. A földszinten hivatali helyiségek, az emeleten a jegyző lakása foglalt helyet. Az emléktábla szövege: „Az épület 1912-1950 között Alag községháza volt. Az emléktáblát Alag centenáriuma alkalmából Dunakeszi Város Önkormányzata állította 2010-ben.”

Ettől a táblától néhány méterre, az iskola Szent Imre tér felőli bejáratánál található a Petőfi-dombormű, amelyen 2004-ben az alábbi emléktáblát helyezték el.

Ezzel befejeztük körsétánkat, de négy tételből álló cikksorozatunkban a városban fellelhető mintegy 81 emléktábla mind-egyikét nem állt módunkban meglátogatni. Ezt a feladatot kedves olvasóinkra bizzuk.

¹ Dr. Bayer Emil életrajzát lásd. Csoma Attila, Lőrincz Róbert: Az alagi öreg temető II. rész In: Dunakeszi Helytörténeti Szemle III. évf. 2. sz. 2010. szept., 6-7.